

Yeni Küresellik, Yeni Şehircilik: Küresel Kentsel Strateji Olarak Soylulaştırma(*)

Neil SMITH

Çeviri: İlnur URKUN-BOWE, İbrahim GÜNDOĞDU

1990'ların sonunda New York'ta yaşanan dört dizi olay neoliberal şehirciliğin temel hatlarının birkaçını ele veriyordu. Birinci olay sermaye ve devlete dairdi. 1998'in son günlerinde New York Belediye Başkanı Rudy Giuliani kentin en elit kapitalistlerine büyük bir Noel hediyesi olduğunu açıkladı. New York Borsası'nın (NYB) Hudson nehrinin karşı tarafına taşınması "tehlikesi" karşısında Giuliani, güya borsayı kentte tutmak için 900 milyon dolarlık vergi sübvansiyonu açıkladı. Bu, kentin küresel şirketlere ödediği bir dizi "coğrafi rüşvetin" sadece sonuncusu ve en büyüğüydü. Bu sübvansiyon, kent yönetimi ve eyalet tarafından Wallstreet'de NYB için 650.000 metrekare ofis alanı inşa edilmesi için kullanılacak 400 milyon doları içeriyordu. Bu anlaşmada finansal ihtiyacın esas mesele olduğuna ilişkin herhangi bir sahte tavıra yer yoktu; çünkü sübvansiyon, borsanın dünya ekonomilerinden benzersiz miktarlarda artık sermaye çektiği bir zamanda gelmişti. Bunun yerine, kent ve eyalet görevlileri bu anlaşmayı bir "ortaklık" olarak adlandırdılar. Elbette bundan önce de kamu-özel ortaklıkları gerçekleşmişti, ancak bu seferki iki yönden benzersizdi. İlk -ve en açık- yönü özel sermayeye verilen coğrafi rüşvetin ölçeğiydi: 2001'e gelindiğinde 1 milyar doları aşan, bu ölçekteki bir desteğin hiçbir örneği yoktu. İkincisi ve en önemlisi, yerel yönetim bu örnekte tüm düzenleme sahteliklerinden ve özel

sektörün başka türlü kendi başına elde edemeyeceği sonuçlara yönlendirilmesinden uzak durdu. Bunun yerine, destek kent ve eyalet tarafından yapılan bir yatırım ve "iyi ticari uygulama" olarak meşrulaştırıldı. Tehdidin en iyi ihtimalle altı boş olduğu ve NYB'nin kenti terk etmeyi hiçbir zaman ciddi olarak düşünmeyeceği sadece şunu doğrulamaktadır: yerel yönetim, özel sektörün seçtiği yolu düzenlemek yerine piyasa mantığı tarafından zaten oluşturulmuş olan oluklara kendini yerleştirmiş, esasında küresel sermayenin acemi ancak oldukça etkin bir ortağı haline gelmiştir. Dünya Ticaret Merkezi'nin yıkılması yeni borsanın bu alana kurulması için gerçek bir olasılık yaratmıştır.

İkinci olaylar dizisi iş gücünün toplumsal yeniden üretimine dairdir. 1998'in başlarında, New York Kenti Eğitim Dairesi matematik öğretmeni açığı ile karşı karşıya bulunduğunu, bu nedenle Avusturya'dan 40 genç matematik öğretmeni ithal edeceğini açıkladı. Daha da sıra dışı olan, anadili İspanyolca olan 2 milyondan fazla nüfusun yaşadığı bir kentte İspanyolca öğretmeni açığının İspanya'dan öğretmen ithal edilerek giderilmesiydi. Her yıl yurtdışından lise öğretmeni istihdamı bugün bir rutindir. Hemen hemen aynı tarihlerde, New York Polis Teşkilatı (NYPT) okulların güvenliği görevini Okul Birliklerinden aldığı açıklandı. Bu olaylar bir arada düşünül-

* N.Smith, "New Globalism, New Urbanism:Gentrification as Global Urban Strategy", N.Brenner ve N.Theodore (der) Spaces of Neoliberalism:Urban Restructuring in North America and Western Europe içinde, 2002, Blackwell:UK.

Prof. Dr.,
City University of
New York (CUNY)

PLANLAMA
2006/2

düğünde, sadece kentin eğitim sisteminde değil toplumsal yeniden üretim sisteminin genelinde derin bir krize işaret etmektedir.

Üçüncü olay dizisi sosyal kontrolde esaslı bir yükselişe işaret etmektedir. 1997’de, Haitili bir göçmen olan Abner Louima’ya karşı korkunç polis vahşeti olayı açığa çıktı. Bundan bir buçuk yıl sonra silahsız bir Gineli göçmen olan Amadou Diallo, evinin girişinde 41 polis kurşunu ile öldürüldü. Louima’nın saldırganlarından ikisi sonunda hapse atıldı, ancak -1990’ların sonunda masum New Yorkluların vurulmasından sorumlu polis memurlarının çoğu gibi- Diallo’nun katilleri tüm cezai yükümlülükten arındırıldı. Bir sonraki yıl, Diallo’nun ölümü nedeniyle ara vermek zorunda kalınan bir hareketle, NYPT vücuda en yüksek zararı vermek amaçlı tasarlanan ünlü domdom kurşunları ile donatıldı. Bu sırada, 1994 ile 1997 yılları arasında New York kent yönetiminin artan polis vahşeti davalarına 96.8 milyon dolar ödediği ortaya çıkarıldı. Dünya Ticaret Merkezi faciasına kadar, New Yorklular artan bir biçimde polis gücünün kontrolden çıktığını hissediyorlardı. Polis sendikasının kötü üne sahip başkanı bile 1990’ların sonunda görülen kentin baskıcı asayiş stratejilerinin “bir polis devleti ve tiranlık projesi” örneği olma endişesini ifade etti (Cooper 1998: B5; Cooper 1999). Bu olaylar Giuliani’nin “sıfır-tolerans taktikleri” dayatmasının dolaysız sonuçlarıydı, ancak aynı ölçüde, 20.yy’ın büyük bölümüne hükmeden liberalizmden “rövanşçı kent” olarak adlandırılacak bir yapıya doğru kentsel politikada daha büyük bir değişimin parçasıydı (Smith 1996; Swyngedouw 1997).

Dördüncü -ve muhtemelen en merak uyandırıcı- olay, kent yönetimin değişen rolü ile ilişkilidir. BM diplomatlarının yerel park kurallarına karşı vurdu duymazlığına kızan ve onları Manhattan’daki trafik sorunun büyük bölümünü yaratmakla suçlayan Giuliani, yasa dışı park etmiş diplomatik plakalı araçları çekmeye başlamakla tehdit etti. Artık küçük ve büyük baskıcı politikaları yüzünden alay konusu olan (New York Times’ın kullandığı takma adıyla) “Benito” Giuliani, BM’nin bu ihlallerine göz yuman Bir-

leşik Devletler Eyalet Teşkilatına da bir o kadar kızgındı. Belki de bu Giuliani’nin New York kentinin kendi uluslararası politikasını oluşturmasının zamanı gelmiştir dediği nokta idi.¹ Daha temel mesele ise şu idi: sermaye ile devlet arasındaki ilişkiye dair bir yeniden yapılanmanın, toplumsal yeniden üretimde büyümekte olan bir krizin ve yükselmekte olan politik baskı dalgalarının ortasında, değişen küresel ilişkiler ve ulus-devletlerin dramatik biçimde değişen akıbeti bağlamında kentsel pratikler, kültürler ve işlevlerde de bir yeniden ölçeklendirme de yaşanmaktadır.

Bu dört olay 1980’lerden beri doğumuna doğru yavaş yavaş ilerleyen neoliberal şehirciliğin ipuçlarını vermektedir. Neoliberalizm ile oldukça özgün bir şeyi ifade ediyorum. John Locke’dan Adam Smith’e kadar 18.yy liberalizmi iki önemli varsayım etrafında dönmüştür: bireysel çıkarın serbest ve demokratik kullanımının en yüksek toplumsal yararı sağladığı ve piyasanın en iyisini bildiği varsayımı. Bir başka ifade ile, özel mülkiyet bu kişisel çıkarın temelidir ve serbest piyasa mübadelesi bunun en ideal aracıdır. Woodrow Wilson’dan Franklin Roosevelt ve John F. Kennedy’e 20. yüzyıl Amerikan liberalizminin piyasa ve özel mülkiyetin aşırılarına karşılık toplumsal tazmini savunduğunu söylemek pek o kadar yanlış değildir; Amerikan liberalizmi hiçbir şekilde liberalizmin bu temel gerçeklerini ortadan kaldırmadı; aksine o, sosyalizmin meydan okumasına karşı uygun bir yanıt biçiminde, dalgalanmalarını düzenlemeye çabaladığı ölçüde liberalizmin özgül bir parçası olmuştur. Dolayısıyla 20.yy’ı 21.yy’a taşıyan neoliberalizm, sadece ulusal devlet gücünün değil aynı zamanda farklı coğrafi ölçeklerde örgütlenmiş ve yürütülmüş devlet gücünün de daha önce görülmemiş hareketliliği tarafından canlandırılmış olsa da, liberalizmin orijinal varsayımlarına önemli bir geri dönüşü ifade eder.

Bu doğrultuda sermaye ile devlet, toplumsal yeniden üretim ile toplumsal kontrol arasındaki bağlantılar büyük ölçüde değiştirilmiştir. Ve ana hatlarını henüz görmeye başladığımız bu dönüşüm, en güçlü şekilde toplumsal ilişkile-

¹ Küresel ölçekli bu kent tabanlı dış politika nosyonu, Barcelona eski belediye başkanı Pasqual Maragall tarafından New York’ta düzenlenen uluslararası konferansta sunulan sosyal demokrat önerilerden bilinçsizce alınmıştı. Giuliani katılmayı reddetmiş ancak fikirlerini yine de kullanmıştır.

rin değişen coğrafyası ile -daha somut olarak, "topluluk", "kentsel", "bölgesel", "ulusal" ve "küresel" ile ilişkilendirilmiş eski bileşimlerin yerini alan yeni ölçek bileşimlerini yaratan, toplumsal süreçler ve ilişkilere yönelik bir yeniden ölçeklendirme ile- ifade edilmektedir. Bu yazıda ben sadece neoliberal şehircilik ve küresel olan ile kentsel olan arasındaki ilişki üzerine yoğunlaşıyorum. Hiç bir biçimde genel çerçevede diğer ölçeklerin daha az ilgili oldukları gibi bir çıkar-sama yapmamakla beraber; küresel ve kentsel değişim arasında kurulmakta olan ve özel bir bağ olarak görünen şey üzerine eğilmek istiyorum. Özellikle, başlangıçta oldukça ayrı görünecek iki iddiada bulunmak istiyorum. İlk olarak; "küreselleşmenin" ideolojik söylemi aracılığıyla yaygın olarak ifade bulan yeniden biçimlendirilmiş bir küresellik bağlamında, ölçek inşaaı kriterlerini bu sefer Asya, Latin Amerika ve Afrika'da üretim süreçlerine ve sıra dışı kentsel büyümeye yönelik yeniden gündeme getiren, kentsel ölçeğin köklü biçimde yeniden tanımlanması ve aslında yeni bir şehircilik ile karşı karşıya olduğumuzu iddia etmek istiyorum. İkinci olarak, daha çok Avrupa ve Kuzey Amerika'ya odaklanarak, görece yeni soylulaştırma sürecinin bu yeni şehirciliğin merkezi bir özelliği olarak yaygınlaştırıldığını iddia etmek istiyorum. Dolayısıyla, kapitalist kentleşmenin daha geniş tarihi içerisinde neoliberalizmin nasıl yeni biçimler geliştirdiğini açıklayan içiçe iki iddia sunuyorum. Sonuçta burada incelenen iki değişimin aslında bağlantılı olduklarını göstermeyi umuyorum.

Yeni Şehircilik

Saskia Sassen, ustalıkla geliştirdiği bireşimli açıklamalarında (1992, 1998, 2000) yerel mekanın yeni küresellik içindeki önemi üzerine temel bir iddia sunar. Sassen, yerin (place) küreselleştirmeyi oluşturan insan ve sermaye dolaşımının merkezinde olduğunu ve küreselleşen bir dünyada kentsel mekanlara odaklanmanın beraberinde ulusal ekonomilerin hızla azalan öneminin fark edilmesini getirdiğini ileri sürer. Öte yandan, aynı zamanda küreselleşmenin belirli yerlerde temellenmiş belirli toplumsal ve ekonomik yapılar yoluyla gerçekleştiğinde ısrar eder. Bu, üretimden finansa doğru ekonomik değişimle tanımlanan tanıdık bir küreselleşme resmi üzerine

oturur. Küresel kentler 1970'lerde, küresel mali sistem önemli ölçüde genişlediğinde ve doğrudan yabancı yatırıma, doğrudan üretici işlevlere yatırılan sermayenin değil sermaye piyasalarına doğru ve bunlar arasında hareket eden sermayenin hükmetmeye başladığı zaman ortaya çıktı. Bu da ardından, finans ekonomisinin komuta ve kontrol merkezlerinde yoğunlaşan yan üretici servislerde önemli bir genişleme üretti, ve yeni kentsel biçimler zenginlik ve fakirlik arasındaki aşırı çatalaşma, sınıf ilişkilerinde çarpıcı yeniden örgütlenmeler ve yeni göçmen işgücü akımlarına bağımlılık ile şekillendi. Bu tabii ki, paradigmatic küresel kenttir. 1970'den bu yana, ekonomik güç dengesi "Detroit ve Manchester gibi üretim mekanlarından, finans ve yüksek derecede özelleşmiş servis merkezlerine kaymıştır" (Sassen, 1992:325).

Sassen'inki, küreselleştirilmiş ütopyaların tasasız iyimserliklerine kabul edilebilir bir alternatif, kentsel ekonomilerin değişen içerikleri hakkında akıllıca bir açıklamadır. Ancak bu açıklama, hem küresel kentleri bağlayan çok daha karmaşık bir ilişkiler dizisini ve küresel kent etiketi altında gruplanabilecek çok daha geniş bir kentler dizisini işaret eden ampirik zeminde (Taylor, 1999), hem de teorik zeminde eleştiriye açıktır. Sonuçta, Sassen'in iddiası mekanların fiilen nasıl inşa edildiğini konusunda biraz muğlaktır. Yeterince açıklayıcı değildir. Sanki küresel toplumsal ekonomi; içinde bazı daha küçük kapların, yani kentlerin, yüzdüğü kapların -ulus devletler- bir araya gelmesiyle oluşmaktadır. Küreselleşme bu kapların içinde gerçekleştirilen toplumsal ve ekonomik ilişki ve etkinlik türlerinde dramatik bir değişime, kaplar arasında etkinliklerin tekrar paylaşımına ve küresel denizdeki çalkantıdan kentlerin hırpalanma düzeyini artıracak şekilde ulusal kaplarda artan bir geçirgenliğe neden olmaktadır.

Ancak bu öngörüde, aslında batması muhtemel bazı ulusal kaplar haricinde, aralarındaki ilişkiler değişirken bile kapların kendileri oldukça bozulmadan kalmaktadır. Brenner'in (1998:11) ifade ettiği gibi, Sassen'in açıklaması "şaşırtıcı biçimde devlet-merkezci" kalmaktadır. Burada, yeni bir küresellik bağlamında kapların kendilerinin temelden yeniden şekillendirildiği yeni bir şehirciliğin ortaya çıkışını deneyimlediğimizi iddia etmek istiyorum. "Kentsel" olan küresel

Kentsel ölçeğin köklü biçimde yeniden tanımlanması ve aslında yeni bir şehircilik ile karşı karşıya olduğumuzu iddia etmek istiyorum.

Üretimin metropoliten ölçeğe doğru yeniden ölçeklendirilmesi küresel değişimin bir ifadesidir; aynı zamanda, yeni şehirciliğin kalbinde yatmaktadır.

olan kadar dramatik bir biçimde yeniden tanımlanmaktadır, eski kavramsal kaplar -kentsel olanın ne olduğuna dair 1970'lerdeki varsayımlarımız- artık su tutmamaktadır. Kentsel işlev ve etkinliklerin yeni bileşimi ulusal ve küresel olan karşısında sadece kent yapılarını değil, -kelime anlamıyla- kentsel ölçeği neyin oluşturduğunun tanımının ta kendisini değiştirmektedir.

Kentler tarihsel olarak, oluşum ve dönüşümlerinin tarihi ve coğrafyasına bağlı olarak, askeri ve dinsel siyasi, ticari, sembolik ve kültürel uzanan bir dizi işlevden birkaçını birden yerine getirmişlerdir. Benzer şekilde, kentsel olanın ölçeği belirli toplumsal coğrafyaları ve tarihleri yansıtmıştır. Endüstriyel kapitalizmin gelişimi ve genişlemesi ile, kentsel olanın ölçeği artan biçimde işgücünün günlük göçünün coğrafi sınırları tarafından belirlenirken, gelişen kentler sermayenin güçlü merkezileşme dürtüsünü daha da çok yansıtmaktadır. Diğer bir deyişle; kent başka hangi işlevleri yerine getirirse getirsin, başka hangi etkinlikleri barındırırsa barındırsın, üretim ve yeniden üretim arasındaki toplumsal iş bölümü aynı zamanda bir mekansal bölüşüm haline geldiği sürece işgücünün toplumsal yeniden üretiminin toplumsal ve mekansal örgütlenmesi-işçi sınıfı nüfusunun temini ve bakımı- kentsel ölçeğin belirlenmesinde kilit rol oynamaktadır. Her şeyden öte, modern kentin ölçeğinin belirleyicisi oldukça sıradandır: işçilerin ev ile iş arasındaki yolculuklarının coğrafi sınırlarının çelişkili saptaması (Smith 1990: 136-137).

Devletin konuttan sosyal yardıma ve ulaşım altyapısına kadar sosyal yeniden üretimin büyük bölümünü üstlendiği gelişmiş kapitalizmin Keynezci kenti; kentsel ölçekle toplumsal yeniden üretim arasındaki bu kesin ilişkinin doruk noktasını göstermiştir. Bu, kentsel devrimden (Lefebvre 1971) kentsel krize (Harvey 1973) ve Castells'in (1977) kentsel olanın toplu tüketim üzerinden tanımında 1960lardan beri Avrupa ve Amerikan kent kuramcılarının çalışmalarında tutarlı biçimde yer almış ve feminist kent kuramının sürekli ilgilendiği (Hansen ve Pratt 1995; Katz 2001; Rose 1981) bir temadır. Aynı derecede sermaye birikiminin de merkezi olan Keynezci kent, bir çok yönden her bir ulusal sermaye için birleşik bir istihdam ve sosyal yardım alanıydı. Gerçekten de 1960 ve 1970'lerin dile getirilen kentsel krizi geniş bir

biçimde; ırkçılığın, sınıf sömürsünün, ataerkilliğin işlevsizliği ve birikim kriteriyle elde edilmiş kentsel biçim ile toplumsal yeniden üretimin etkinliği yönünden meşrulaştırılmak zorunda olan kentsel biçim arasındaki çelişkilerle ilişkilendirilerek, toplumsal yeniden üretimin bir krizi olarak yorumlanmıştır.

Şimdi bir adım geriye gelelim ve "küreselleşme" sorusunu ele alalım, çünkü eğer küresel kentlerden bahsediyorsak muhtemelen bunların tanımını bu süreçle bağlantılıdır. 21.yy'ın başında küreselleşen tam olarak nedir? Bugünün hangi yönü yenidir? Kuşkusuz küreselleşen meta sermayesi değildir; hem Adam Smith hem de Karl Marx bir "dünya piyasası"nın mevcudiyetini tanımışlardır. Aynı şekilde, küreselleşen finans sermayesi de olamaz. Küresel finansal değişimin düzeyleri, 1890'lar ile I. Dünya Savaşı arasındaki dönemin düzeylerine ancak bugün tekrar ulaşmaktadır. 1944'den sonra kurulan Bretton Woods kurumları, özellikle IMF, durgunluk ve savaşla kesilen küresel finansal akımları yeniden canlandırmak ve düzenlemek amacı ile kurulmuşlardır. Bu tarihsel bakışın ışığında, 1980'lerden bu yana borsanın ve döviz piyasalarının küresel yayılımı ve mali kontrolün büyük ölçüde serbestleştirilmesi küreselleşmenin nedeni olmaktan çok onun bir sonucu niteliğinde olabilir. Bilgisayar ve benzersiz göç çağında kültürel imajların küreselleşmesi oldukça güçlü olsa da, zaten varolan kültürlerarası ilişkinin boyutları göz önünde bulundurulduğunda kültürel küreselleşmenin yeniliği iddiasını sürdürmek zordur. 1980'lerden uzun zaman önce bütün "ulusal" kültürler az ya da çok mezeldi. Sonuçta elimizde sadece üretim sermayesi kalmaktadır ve küreselleşme ne kadar yeni bir şeyi müjdeleyebilirse, yeni küresellik ekonomik üretimin artan şekilde küresel -ya da en azından uluslararası- olan ölçeğidir şeklinde iyi bir açıklama yapılabileceğini düşünüyorum. 1970'lerde tüketim mallarının çoğu yerinde tüketilmesi ya da başka bir ulusal pazara ihraç edilmesi için halen bir ulusal ekonomi içinde üretiliyordu. 1990'lara gelindiğinde ise bu model terkedilmişti. Belirli ürünlerin kesin üretim alanlarını teşhis etmek gittikçe daha zor hale geldi ve ekonomik coğrafyanın eski söylemi artık anlamını yitirmişti. Otomobil, elektronik eşya, giyim, bilgisayar, biyomedikal ve birçok başka sektörde, yüksek ya da düşük teknolojiyle artık üretim ulusal

sınırları aşarak örgütlenmekte, ulusal "ithalat" ve "ihracat" soruları yerini üretim sürecine içsel küresel ticaret sorularına bırakmıştı. "Ulusal sermaye" fikri bugün pek bir anlam taşımamaktadır çünkü ulusal sınırlar üzerinden küresel ticaret artık firma içidir: şirketlerin kendi üretim ağları içinde gerçekleşmektedir.

Ekonomik yönden bakıldığında, ulusal düzeyde örgütlenen devletlerin güçlerinin aşınmakta olduğu konusunda çok az şüphe bulunmaktadır. Bu, kesinlikle bir "sıfır toplam" ölçek anlayışına atıfta bulunmamaktadır (Brenner 1998; MacLeod 2001), veya ulus devlet ortadan kalkıyor gibi basit bir iddia değildir. İlk olarak ulusal ölçekli gücün politik ve kültürel gücü aslında hiç de aşınmamakta ve belki de bazı yerlerde güçlenmektedir. İkincisi, Malezya ya da Zimbabve'den oldukça farklı bir kadere sahip olan ABD ve Çin düşünülürse; ulusal ölçekte ekonomik gücün aşınması oldukça dengesizdir ve mutlaka evrensel değildir. Örneğin, Meszaros (2001) ABD devletinin tutkusunun küresel bir devlete dönüşmek gibi görünmediğini ve "terörizmle savaş" vahşetinin -gerçekte küresel hegemonya için bir savaş (Smith yayınlanacak)- bu analizi doğruladığını savunmaktadır. Yine de ulusal ölçekteki artmış ekonomik geçirgenlik kaynakları yadsınamaz: iletişim ve mali serbestleşme sermayenin coğrafi hareketliliğini genişletmiş; benzersiz işgücü göçleri yerel ekonomileri yerel işgücüne otomatik bağımlılıktan uzaklaştırmış; ulusal ve yerel devlet (kent yönetimleri dahil) işnevi sermayeye çuvaldızı ise işgücüne batırarak ve toplumsal yeniden üretime verdikleri desteği geri çekerek cevap vermişler; ve son olarak, sınıf ve ırk temelli mücadeleler büyük ölçüde azalmış; ve nüfusun, ekonominin yeniden yapılandırılması ve içi boşaltılan sosyal hizmetler sayesinde artan nüfusun bu bölümünü yüz üstü bırakmak için yerel ve ulusal hükümetlere fırsat çıkmıştır. Özellikle ABD de, işçi sınıfı ve azınlık nüfuslarının kitlesel izolasyonu, rövanşçı kentin ulusal halidir. Görece düşük düzeylerde mücadele 1992 Los Angeles ayaklanmalarına karşı devletin, 1960'lardaki ayaklanmaların ardından ıslahçı -fakat ataerkil- yanıtla dramatik bir zıtlık taşıyan, uygulamada yanıtızlıklıklarında can alıcı idi.

Sonuçta karşılıklı olarak birbirlerini destekleyen iki değişiklik kentlerin işlevlerini ve aktif rolle-

rini yeniden yapılandırdı. İlk olarak, daha önce (alt ulusal) bölgesel ölçekte yer seçen üretim sistemleri gittikçe artan şekilde belirleyici ulusal bağlarından koparıldılar; ve bu sadece 1970 ve 1980'lerdeki endüstrisizleşme dalgası ile değil, aynı zamanda mevcut ölçek hiyerarşisinin yeniden biçimlendirilmesinin bir parçası olarak toptan bölgesel yeniden yapılandırma ve yıkım ile de sonuçlandı. Sonuç olarak üretim sistemleri küçültüldü. Üretimin mekanı artan şekilde daha büyük bölgeler yerine genişleyen metropoliten merkezlerde odaklanmakta: tersi beklenirken, metropoliten ölçek yine bölgesel ölçeğe hükmetmektedir. Örneğin Amerika'nın Kuzeydoğu ya da Ortabatı bölgeleri, İngiliz Midlands ve Alman Ruhr'un -modern endüstriyel kapitalizmin klasik coğrafi meyveleri- yerinde Sao Paulo ve Bangkok, Mexico City ve Şanghay, Mumbai ve Seul bulunmaktadır. Geleneksel endüstriyel bölgeler 19.yy ve 20.yy'ın büyük bölümünde ulusal sermayenin omurgası iken, bu yeni ve dev kentsel ekonomiler artan şekilde küresel üretimin platformlarıdır. Üretimin metropoliten ölçeğe doğru yeniden ölçeklendirilmesi küresel değişimin bir ifadesidir; aynı zamanda, yeni şehirciliğin kalbinde yatmaktadır.

Ulus devletler, gelişmiş kapitalist ekonomilerde 20.yy'ın ortalarına hükmeden liberal kentsel politikardan artan bir biçimde uzaklaşırken, bunun doğal sonuçları da yaşanmaktadır. ABD'de Başkan Ford'un (Meşhur Daily News manşeti "Ford'dan kente: Düşüp Öl" ile ölümsüzleştirilen) derin bir mali kriz içine giren New York'a yardım etmeyi reddetmesi, ardından Başkan Carter'ın 1978'de başarısızlıkla sonuçlanan kentsel plan girişimi, kentlerden kopan ve bağımsızlaşan bir ulusal ekonominin sinyallerini verdi. Liberal kentsel politikanın pürüzsüz ve düzenli olmayan toptan terki, Clinton'un 1996'da alaycı bir şekilde sosyal refah sistemini kesmesine doğru gidiyordu. Sonuçları genellikle daha yumuşatılmış ve sayısız biçim almışsa da, değişimin rotası en zengin ekonomilerin çoğunda benzerdir (Fakat İtalya -her ne kadar ulusal devlet gücünün bir bölümü Avrupa Birliği'ne devredilmişse de- bir istisna olabilir).

Burada mesele, ulus devletin zorunlu olarak zayıflatıldığı ya da siyasi ve ekonomik gücün mekansallığının bir ölçüde daha az güçlü olduğu değildir. Bu iddia -küresel gücün bugün belirli

bir yerden daha çok bir ekonomik bağlantılar ağında yerleştiği iddiası- Hardt ve Negri'nin İmparatorluğu'ndaki (2000) etkileyici incelemelerde somutlaşmıştır, ancak bu incelemeler finans sermayesi ile kahinlik yapma ve iktidarın ekonomik faaliyetlerin ve siyasi kontrolün mekanda zorunlu sabitlenmesi ile gelen çelişkilerine karşı bir körlükle kusurludur. Daha önce ulusal ölçekte örgütlenmiş belirli işlev ve etkinlikler kesinlikle hiyerarşide aşağıda ve yukarıda bulunan diğer ölçeklere dağıtılmıştır. Ancak aynı zamanda, ulus devletler piyasanın dışsal tamamlayıcıları olmak yerine daha saf, yerel temelli ekonomik aktörleri olarak kendilerini yeniden tanımlamaktadırlar. Ölçeklerin belirlenmesi toplumsal gücün ana unsurlarını yapısal fiziksel çevre içinde cisimleştirdiği ölçüde (kim yetkilidir ve kim kısıtlanmıştır, kim kazanır ve kim kaybeder), toplumsal ve ekonomik yeniden yapılandırma, aynı zamanda mekansal ölçeğin yeniden yapılandırılmasıdır (Brenner 1998; Smith ve Dennis 1987; Swyngedouw 1996,1997).

Bu cilde çeşitli katkıların önerdiği gibi neoliberal şehircilik; işlevlerde, faaliyetlerde ve ilişkilerdeki daha kapsamlı yeniden ölçeklendirmenin ayrılmaz bir parçasıdır. Bu, toplumsal yeniden üretim hakkında soru işaretleri pahasına, üretim ile finans sermayesi arasındaki bağ üzerine bir vurguyu beraberinde getirmektedir. Sorun toplumsal yeniden üretimin örgütlenmesinin artık kentsel ölçeğin tanımını belirlemiyor olması değil, bunu gerçekleştirme gücünün önemli ölçüde tüketilmiş olmasıdır. Avrupa'da ve özellikle ABD'deki banliyö yayılımı üzerine kamusal tartışma, Avrupa'daki kentsel "yenileme"yi destekleyen yoğun kampanyalar ve ortaya çıkan çevresel adalet hareketleri; sadece toplumsal yeniden üretim krizinin tamamen mekansallaştığını değil; tersi olan kentsel mekan üretiminin bu krizi kapsar duruma geldiğini de öne sürmektedir. Kentsel ölçeğin üretimi ile değerlerin etkin genişlemesi arasında bir bağlantı bulunmaktadır ve yanlış ölçeklendirilmiş bir şehircilik sermaye birikimine ciddi şekilde engel olabilir. Günlük ev-iş yolculuğu krizi bu krizin merkezinde yer almaktadır. Daha önce kentlerin coğrafi genişlemesinin insanları evden işe ve tekrar evlerine götürme güçlerini aştığı yerlerde, sonucun sadece kentsel kaos değil aynı zamanda ekonomik uyumun kalbine giden "soyut işgücünün evrenselleştirilmesinde parça-

lanma ve dengesizlik" olduğunu düşünmüştüm. Coğrafi biçim ile ekonomik süreç arasındaki bu çelişki şüphesiz sürerken; Asya'nın, Afrika'nın ve Latin Amerika'nın birçok yerindeki kentlerden elde edilen veriler farklı bir tablo sunmaktadır. Örneğin, Sao Paulo'ya günlük ev-iş yolculuğu bir çokları için 3:30 da başlayabilmekte ve iki yönde de 4 saati aşabilmektedir. Zimbabwe'de Harare kentinde, kent çeperindeki siyah semtlerden ev-iş yolculukları yine her iki yönde 4 saat sürmekte, ve bu durum işçilerin ev dışında 16 saat geçirdiği, geri kalan zamanın çoğunda uyudukları bir iş gününe yol açmaktadır. Aynı işçiler için ev-iş yolculuğunun ekonomik yükü de, kısmen Dünya Bankası'nın isteği ile gerçekleşen ulaşım özelleştirmesi sonucunda, dramatik biçimde artmıştır: 1980'lerde haftalık gelirin %8 kadarına mal olan ev-iş yolculukları, 1990'ların ortasına gelindiğinde %22 ila %45'ini gerektirmektedir (Ramsamy 2001: 375-377).

Bunun nedeni nedir? Birçok iyi niyetli plancı uygun altyapı eksikliğini suçlamaktadır ve bu yadsınamaz bir konudur. Ancak, eğer bir önceki soyutlama düzeyine geri dönersek, bu metropollerin merkezlerinde sermayenin merkezleşmesine eşlik eden dramatik arazi değeri artışı ile bu sermaye merkezleşmesinin üstüne inşa edildiği işçilerin acınacak maaşlarına bağlı olarak yaşamaya zorlandıkları marjinal ve kent dışındaki semtler arasında temel bir coğrafi çelişki bulunmaktadır. Yine de, olağanüstü biçimde, düzensiz ve meşakkatli ev-iş yolculukları henüz bir ekonomik çöküşe yol açmamıştır; ekonomik üretimin istekleri -ve özellikle işçilerin işyerine ulaşabilmeleri ihtiyacı- toplumsal yeniden üretim gerekliliklerinden kaynaklanan sıkıntılardan önceliklidir. Neredeyse çekilmez ev-iş yolculuğunun etkileri henüz ekonomik üretimi tehlikeye atmamıştır. Bunun yerine, bir "çaresiz esneklik" yaratmış ve Katz'ın (yayımlanacak) "parçalayıcı gelişmeler" olarak adlandırdığı daha kapsamlı toplumsal çöküşün içine yedirilmişlerdir.

Bu nedenle kentsel ölçeğin ve işlevin bileşik yeniden yapılandırılmasının vardığı son nokta, geleneksel üretim temelli bölgelerin parçalanmasının ve toplumsal yeniden üretimin kentsel ölçekte artan yer değiştirmesinin sancılı, muhalefet yaratmadan gelip geçemeyecek, ama aynı zamanda kısmi olduğu gelişmiş kapitalizmin

eski kentlerinde bulunmaz. Aksine, Keynesçi refah devletinin tam olarak kurulamadığı, kent ile toplumsal yeniden üretim arasındaki tanımlayıcı bağın hiçbir zaman çok iyi olmadığı ve eski biçimlerin, yapıların ve kentsel çevrenin daha az ayak bağı olduğu Asya'nın, Latin Amerika'nın ve Afrika'nın bazı bölümlerinin büyük ve hızlı büyüyen metropollerinde bulunur. Bu metropoliten ekonomiler yeni bir küreselliğin üretim merkezleri haline gelmektedirler. Kuzey Amerika, Avrupa, Okyanusya ve Japonya'daki savaş sonrası banliyöleşmeden farklı olarak; erken 21.yy'ın dramatik kentsel gelişimi açıkça toplumsal yeniden üretim yerine toplumsal üretim tarafından yönlendirilecektir. Bu bakımdan, en azından, Lefebvre'nin kenti ve kentsel mücadeleleri toplumsal yeniden üretime dayanarak yeniden tanımlayan bir kentsel devrim ilanı -ya da Castells'in kentsel olanı toplu tüketime dayanarak tanımlaması- tarihin sayfalarında unutulacaktır. Eğer, Harvey'in (1985: 202,209) bir zamanlar gözlemlediği gibi, Keynesçiliğin gelişmesi ile "arz yönlü kentleşmeden talep yönlü kentleşmeye doğru" "kapitalizm vites değiştirdi" ise, 21.yy şehirciliği potansiyel olarak bu değişimi tersine çevirmektedir.

Ölçeğin yeniden yapılandırılması ve kentsel ölçeğin temkinli bir şekilde yeniden güçlendirilmesi -Giuliani'nin beş ilçelik bir dış politika tutkusu- sadece neoliberal şehirciliğin bir kolunu ifade etmektedir. Bu, "toplumsal kimliklerin oluşumunda kentler devletlerin yerini almaktadır" iddiasını öne süren siyasi coğrafyacı Peter Taylor'un (1995: 58) daha kültürel biçimde tariflenmiş hassas değerlendirmesi ile bütünleşir. Sao Paulo ve Şanghay, Lagos ve Bombay gibi kentler, sadece büyüklük ve ekonomik faaliyet yoğunluğu yönünden değil -zaten bunu başarmışlardır- esasen küresel ekonominin kuluçkaları, yeni kentsel biçim, süreç ve kimliğin öncüleri olarak daha geleneksel kentsel merkezlere meydan okuyabileceklerdir. Hiç kimse 21.yy'ın kent devletler dünyasına bir geri dönüşe sahne olacağını ciddi olarak iddia etmemektedir -ancak kentsel politik ayrıcalıkların bölgeler ve ulus devletlerden geri alınması görülecektir.

Sonuçta, kentsel olanın toplumsal yeniden üretim yerine toplumsal üretimle yeniden tanımlanması hiçbir şekilde toplumsal yeniden üretimin kentsel yaşamdaki önemini azaltmamaktadır. Tam ter-

sine: devletin sorumluluklarının tamamen gözden çıkarılması sonucunda toplumsal yeniden üretim üzerine mücadeleler daha da önem kazanmıştır. Ancak devletin bu alandan çekilmesi toplumsal kontrol yönünden artan devlet etkinliği ile örtüşmektedir. New York'un rövanşçı kente dönüşümü yalıtık bir olay değildir, ve küresel ve yerel coğrafyaların yeniden ölçeklendirilmesi bağlamında daha otoriter devlet biçimlerinin ve pratiklerinin ortaya çıkışını anlamak zor değildir. Swyngedouw'a (1997:138) göre, piyasa mantığının içi boşaltılmış refah devletinin yerine konması, nüfusun önemli bir bölümünü kasten dışlamakta, ve sosyal direniş korkusu yoğunlaşan bir devlet otoriterliğini tetiklemektedir. Aynı zamanda yeni kentsel işgücü artan bir biçimde, gittikçe küçülmemiş devletin ekonomik mantığına tam entegre edilememiş marjinal ve yarı zamanlı işçilerden ve kültürel ve politik ağları -sosyal yeniden üretim araçlarının bir parçası olan- alternatif sosyal pratik normları ve alternatif direniş imkanları sunan göçmenlerden oluşmaktadır.

Özet olarak, yapmaya çalıştığım şey New York, Londra ve Tokyo gibi kentlerin, küresel kentsel yerler ve yüksek finans hiyerarşisinde güçsüz olduklarını iddia etmek değildir. Bu merkezlerde finans ve diğer komuta fonksiyonlarının yoğunlaştığı inkar edilemez. Bunun yerine, bu gücü bir bağlama oturtmaya ve finans sermayesinin mutlaka üstün olduğu varsayımını sorgulama yoluyla kentlerin "küresel" olarak nitelendirilmesinin kriterini sorgulamaya çalışıyorum. Eğer anılan küreselleşmenin ilk adımda üretimin küreselleşmesine yol açtığı iddiasında bir gerçeklik payı varsa, küresel kenti oluşturanın ne olduğu konusundaki değerlendirmemiz herhalde bu iddiayı yansıtmalıdır.

Kentsel Yenileme: Küresel Kentsel Strateji Olarak Soylulaştırma

Şimdi izin verin ölçekleri değiştireyim ve soylulaştırma sürecine yöneleyim. 21.yy'da neoliberal şehirciliğin bir boyutu Asya ve Latin Amerika kentsel deneyimlerinin özellikle yeni şehirciliğin ön saflarına eşitsiz katılımı ise, ikinci bir boyutu soylulaştırmanın bir küresel kentsel strateji olarak yaygınlaştırılması olarak adlandırılabilir. İlk bakışta, biri küresel güç merkezlerinde lüks konutlarla diğeri bütünleşen çeperdeki-

21.yy'da neoliberal şehirciliğin bir boyutu Asya ve Latin Amerika kentsel deneyimlerinin özellikle yeni şehirciliğin ön saflarına eşitsiz katılımı ise, ikinci bir boyutu soylulaştırmanın bir küresel kentsel strateji olarak yaygınlaştırılması olarak adlandırılabilir. Bu şekilde ilgilidir.

PLANLAMA
2006/2

lerden gelen yeni şehircilik modelleri ile ilgili bu iki sav birbirinden oldukça farklı görünmektedir. Bunlar kesinlikle yeni bir şehirciliğin birbirine zıt deneyimlerini ifade etmektedirler, zaten mesele de budur. Neoliberal şehircilik toplumsal, ekonomik ve coğrafi değişimin geniş bir alanını kuşatmıştır ve bu zıt savların amacı neoliberal şehircilik deneyiminin ne kadar çeşitli olduğu ve bu zıt dünyaların nasıl bir araya geldikleri konusunu öne çıkarmaktır.

Bilim insanlarının çoğunluğunun soylulaştırma vizyonu, 1960'larda sosyolog Ruth Glass tarafından tanımlanan sürece sıkıca bağlı kalmıştır. Glass'ın, soylulaştırmanın münferit bir süreç olarak ortaya koyan 1964'deki beyanı şöyledir:

Birer birer, Londra'nın işçi semtlerinin bir çoğu orta sınıflar -üst ve alt- tarafından işgal edilmektedir. Eski püskü, mütevazı ahırlar ve kulübelere -üst katta iki, alt katta iki odalı- kira kontratlarının süresi dolduğunda ele geçirilmiş, sık ve pahalı konutlar haline gelmişlerdir. Daha önce ya da son dönemde çöküntüleşmiş olan daha büyük Viktorya evleri- oda oda kiraya verilen ya da birden fazla hane tarafından kullanılan evler- tekrar iyileştirilmiştir... Bir mahallede bu soylulaştırma süreci bir kez başladığında, özgün işçi sınıfı kullanıcılarının tamamı ya da çoğunluğu yerlerinden edilene ve mahallenin toplumsal karakteri tamamen değiştirilene kadar hızla devam eder.

Glass yeni bir kentsel "soylu sınıfın" işçi semtlerini dönüştürdüğü bu yeni sürecin sıradışılığını neredeyse şişirsel bir şekilde yakalamıştır. Şimdi yine Londra'dan, 35 yıl sonra güncellenmiş bir beyanı ele alın. Aşağıdaki, Birleşik Krallık Çevre, Ulaşım ve Bölgeler Dairesi (DETR) tarafından atanmış özel bir Kentsel Çalışma Grubu (Urban Task Force) tarafından 1999'da yayınlanmış "Kentsel Rönesans"(DETR 1999) kararından bir bölümdür:

Kentsel Çalışma Grubu kentsel çöküşün sebeplerini ortaya çıkaracaktır... ve insanları kentlerimize, kasabalarımıza ve kentsel mahallerimize geri getirecek pratik çözümler geliştirecektir. Kentsel yenileme için yeni bir vizyon oluşturacak... [Önümüzdeki 20 sene zarfında] yeni yerleşimlerin %60'ı daha önce geliştirilmiş araziler üzerine inşa edilmelidir...

Kentlerimizin ve kasabalarımızın kontrolünü kaybettik; kötü tasarımıyla, ekonomik yayılma ve toplumsal kutuplaşma ile bozulmalarına izin verdik. 21.yy'ın başı bize bir kentsel rönesans şansı sunan bir değişim zamanıdır.

Bu kentsel rönesans söylemi tabii ki yeni değildir, ancak burada daha da büyük önem taşımaktadır. Kentsel yeniden inşa tutkusunun ölçeği dramatik şekilde büyümüştür. Batı kentlerinde devletin sponsor olduğu savaş sonrası kentsel yenileme dağınık özel-piyasa soylulaştırmasını teşvik ederken; bu soylulaştırma ve 1980'lerden itibaren kent merkezinde arazi ve konut piyasasının yoğunlaşan özelleştirilmesi, üzerinde büyük ölçekli çok-yönlü kentsel yenileme planlarının 1960ların kentsel yenilemesini büyük bir farkla geçerek yükseldiği zemini sağladı. Günümüzün kentsel yenileme söylemi, özellikle Avrupa'da, tek boyutlu değildir ancak diğer şeylerin yanında, soylulaştırmanın kentsel çevrede yaygınlaştırılmasını işaret etmektedir.

Glass ve DETR'ın sunduğu vizyonlar arasındaki bazı temel farklılıkları düşünelim. Glass'a göre 1960'ların soylulaştırması Islington konut piyasasındaki marjinal bir gariplik -sıradan halkla bir arada bulunmaktan korkmayan profesyonel sınıflar için tuhaf bir kentsel etkinlik- iken, 20.yy'ın sonuna gelindiğinde İngiliz kentsel politikasının merkezi hedeflerinden biri haline gelmiştir. Glass'ın hikayesindeki anahtar aktörler mahalleye taşınan orta ve üst-orta sınıf iken, 35 yıl sonra soylulaştırmanın aktörleri hükümet, şirketler ve hükümet-şirket ortaklıklarıdır. Savaş sonrası konut pazarında ortaya çıkan planlanmamış, açıkça tesadüfi bir süreç bugün uçlarda, tutkulu ve titiz bir şekilde planlanmaktadır. Tamamen gelişigüzel olan şey gittikçe sistemleştirilmektedir. Soylulaştırma süreci ölçek ve çeşitlilik açısından hızla evrilmiştir ki, 1960 ve 1970'lerde sürecin paradigmasını oluşturan yalnızca konuta yönelik iyileştirme projeleri, bugün sadece kentsel çevrede değil kent kuramı yazınında da garip görünmektedir.

Belki de en önemlisi; ilk olarak Londra, New York, Paris ve Sydney gibi birkaç önemli gelişmiş kapitalist kentte teşhis edilmiş oldukça yerel bir gerçeklik, şimdi fiilen küreseldir. Bu evrim hem dikeyde hem de yatayda gerçekleşmiştir. Bir tarafta, bir süreç olarak soylulaştırma kent-

sel hiyerarşiyi hızla çökertmiştir; bu sadece en büyük kentlerde değil, eski endüstri kentleri olan Cleveland ve Glasgow, daha küçük kentler olan Malmö yada Grenada ve Lancaster, Pennsylvania ya da Çek Cumhuriyetindeki Ceske Krumlov gibi daha da küçük pazar kentleri gibi beklenmedik merkezlerde de kendini göstermektedir. Aynı zamanda, Tokyo'dan Tenerife'ye (Garcia 2001), Sao Paulo'dan Puebla'ya (Jones ve Varley 1999), Cape Town'dan (Garside 1993) Karayipler'e (Thomas 1991), Şanghay'dan Seul'a, soylulaştırma haberlerine bakılırsa süreç coğrafi olarak da yayılmıştır. Bir çeşit ironi içinde, mallarına el koyulmuş İngiliz köylülerin kaçak avcılara dönüştüğü, 19. yy'da asilerin sürgün edildiği ve karşılığında yerel halkın yok edildiği, Van Diemen'in vatanının (Tazmanya) başkenti Hobart bile soylulaştırma sürecinden geçmektedir.

Tabi ki, bu soylulaştırma deneyimleri oldukça çeşitli ve eşitsiz biçimde, ilk Avrupa ve Kuzey Amerika soylulaştırma örneklerine göre çok daha çeşitli şekillerde dağılmıştır. Bunlar oldukça farklı yerel ekonomilerden ve kültürel topluluklardan çıkmakta ve karmaşık şekilde daha geniş ulusal ve küresel siyasal ekonomilere bağlanmaktadır. Buradaki önemli nokta, ilk olarak 1960'larda marjinal olarak tanımlanan bir kentsel sürecin evriminin hızı ve çağdaş şehirciliğin önemli bir boyutuna dönüşümüdür. İster Glass'ın ahırlarıyla tasvir edildiği gibi garip biçimiyle, isterse de 21.yy'da toplumsal olarak örgütlenmiş biçimiyle olsun, soylulaştırma işçi sınıfının kent merkezinden uzaklaştırılmasını işaret etmektedir. Gerçekten de, sürecin Glass'ın soylulaştırma tanımlamasında apaçık görülen sınıfsal doğası, İngiliz İşçi Partisinin laf kalabalığı içinde dikkatlice gizlenmiştir. Bu belirti niteliğindeki sessizlik; kentin değişen bir ekonomik coğrafya ile sarılmış değişen sosyal ve kültürel coğrafyası hakkında, onun daha görünür ve akışkan işaretleri kadar çok şey söylemektedir.

Kuzey Amerika ve Avrupa bağlamında, üç soylulaştırma dalgası teşhis etmek mümkündür (Hackworth 2000). 1950'lerde başlayan birinci dalga, Glass'ın gözlemediği kadarıyla, dağımik soylulaştırma olarak düşünülebilir. Soylulaştırmanın daha geniş kentsel ve ekonomik yeniden yapılandırılmaya iç içe girmesi ile 1970 ve 1980'lerde ikinci bir dalga bunu takip etmiştir. Hackworth

(2000) bunu "demir atma safhası" olarak adlandırmaktadır. Üçüncü bir dalga 1990'larda ortaya çıkmıştır; bunu yaygınlaştırılmış soylulaştırma olarak düşünebiliriz. Tabi ki soylulaştırmanın bu evrimi farklı kentler ve mahallelerde ve farklı geçici ritimlere göre oldukça farklı şekillerde gerçekleşmiştir. Örneğin Mexico City'de süreç New York kadar yüksek derecede sermayeleştirilmemiş ve yaygınlaşmamış, Coyoaca'nın yanı sıra kent merkeziyle sınırlı kalmıştır ve tanımlanabilir üç soylulaştırma dalgasının sınırlarının çizilmesinin burada neredeyse hiçbir ampirik geçerliliği bulunmamaktadır. Seul ya da Sao Paulo'da, süreç coğrafi olarak yalıtılmıştır ve henüz olgunlaşmamıştır. Karayipler'de soylulaştırma ile küresel sermayenin ilişkisi, kendi özgün niteliğini yaratacak biçimde, genellikle turist endüstrisinde kendini göstermektedir. Aynı şekilde Thames'in iki yakası boyunca devam eden eski liman ve depo alanlarının dönüşümü, Londra'daki soylulaştırmanın çoğu Kuzey Amerika kentine göre daha kapsamlı olduğunu önermektedir. Daha kapsamlı toplumsal, ekonomik ve siyasi ilişkilerin ifadesi olduğu kadar, herhangi bir kentteki soylulaştırma kendi kentsel mekanını yaratmada kendi özelliklerini yansıtacaktır.

Ve yine de, farklı derecelerde, 1990'lara gelindiğinde soylulaştırma dünyanın her yerindeki kentlerdeki özel sermaye ile uyumlu kent yönetimleri için önemli bir kentsel strateji haline gelmiştir. Avrupa'nın bazı yerlerinde 19.yy sonları ve Kuzey Amerika'da İlerici Dönem'den (Progressive Era) Roosevelt'in Yeni Anlaşmasına (New Deal) geçişe kadar eskiye uzanan liberal kentsel politika, 1970'lerin siyasi ekonomik krizi ve 1980'lerin muhafazakar ulusal hükümetlerinden başlayarak sistematik olarak yenilgiye uğratılmıştır. Reagan'dan Thatcher ve daha sonra Kohl'a, bu liberal kentsel politikanın hizmetleri ulusal ölçekte sistematik olarak güçsüzleştirilmiş ya da çözülmüş ve soylulaştırma üzerindeki kamu yönetimi kısıtlamalarının yerine kentsel yapı çevrede sübvansede edilmiş özel piyasa dönüşümleri getirilmiştir. Bu dönüşüm, takip eden neoliberal liderler- Clinton, Blair, Schröder- tarafından pekiştirilmiştir ve böylelikle soylulaştırmanın yeni safhası sadece ulusal gücün değil kentsel politikanın da daha genel bir sınıfsal zaferi ile birleşir. 20.yy'ın sonlarına gelindiğinde, kamusal planlama ile kamu ve özel sermayesi arasında kararlaştırılmış

1990'lara gelindiğinde soylulaştırma dünyanın her yerindeki kentlerdeki özel sermaye ile uyumlu kent yönetimleri için önemli bir kentsel strateji haline gelmiştir.

PLANLAMA
2006/2

ve sistematik bir ortaklık tarafından körüklenmiş soylulaştırma, liberal kentsel politikanın sonlanması ile ortaya çıkan boşluğu doldurmuştur. Diğer yerlerde 20.yy'ın büyük bölümünde kentler liberal kentsel politika ile yönetilmemiştir, değişimin rotası farklı olmuştur, yine de küresel piyasada rekabet edebilecek bir kentsel strateji olarak eski merkezlerde yaygın soylulaştırma aynı yönde sonuç vermektedir. Bu anlamda, en azından yüzyılın sonu neoliberalizmi, eskiden adlandırıldığı gibi Birinci ve Üçüncü Dünyanın büyük kentlerindeki kentsel deneyimler arasında bir yakınlaşmayı hissettirmektedir.

Soylulaştırmanın yaygınlaştırılmasının bir çok boyutu bulunmaktadır. Bunlar birbiriyle ilişkili beş özellik bağlamında anlaşılabilir: devletin dönüştürülmüş rolü, küresel sermayenin nüfuzu, siyasi muhalefetin değişen düzeyleri, coğrafi yayılma ve soylulaştırmanın sektörel yaygınlaştırılması. Bunların her birini sırayla inceleyelim. İlk olarak, soylulaştırmanın ikinci ve üçüncü dalgaları arasında, devletin rolü dramatik olarak değişmiştir (Hackworth ve Smith 2001). 1980'lerde yaşanan ulus devletin soylulaştırmaya desteğinin görece geri çekilmesi, 1990'larda özel sermaye ile yerel devlet arasındaki ortaklıkların yoğunlaşması ile tersine çevrilmiş, Barselona'nın kıyı kesiminden Berlin'in Postdamer Platz'ına, daha büyük, daha pahalı ve daha sembolik gelişmelerle sonuçlanmıştır. Kentsel politika artık, piyasanın daha yüksek kar arayışında yarattığı oyuklara doğrudan ya da vergi gelirleri yoluyla kendini yerleştirmek kadar ekonomik büyümeyi düzenlemeyi arzulamamaktadır.

Küresel sermayenin oynadığı yeni rol de soylulaştırmanın yaygınlaştırılması açısından tanımlayıcıdır. Londra'nın Canary Wharf'ından Battery Park City'ye kadar -aynı Kanada menşeli şirket tarafından geliştirilen- küresel sermayenin kent merkezlerindeki mega gelişmelere akışını işaret etmek oldukça kolaydır (Fainstein 1994). Ancak, küresel sermayenin daha mütevazı, mahalle ölçeğinde gelişmelere sızma kapasitesi, aynı derecede dikkate değerdir. Bu anlamda sembolik olan, New York'un Lower East Side bölgesinde, Wallstreet'ten 2 mil uzakta, bütün dairelerin son model yüksek hızda internet bağlantısına sahip olduğu yeni 61 dairelik site binasıdır. Küresel kent standartlarıyla bu küçük bir gelişmedir, ancak sendi-

kasız işgücü ile inşaa edilmiştir (bu 1990'larda New York ta hayret verici bir gelişmedir), müteahhit İsrailidir, finansmanın büyük bölümü Avrupa Amerikan Bankası'ndan sağlanmıştır (Smith ve DiFilippis 1999). Küresel sermayenin yerel mahalle ölçeğine ulaşması soylulaştırmanın son safhasının işaretidir.

Üçüncü olarak soylulaştırmaya muhalefet sorusu bulunmaktadır. Amsterdam'dan Sydney'e Berlin'den Vancouver'a, San Francisco'dan Paris'e soylulaştırmanın ikinci dalgası, çoğunlukla örtüşen konular etrafında çok sıkı olmayan bağlantılar kurmakta olan çok sayıda evsiz, gecekonducu, konut ve diğer soylulaştırma karşıtı hareketler ve örgütlenmelerin yükselişi ile eşleştirilmiştir. Bunlar nadiren kent çapında bir araya gelmişler, ancak soylulaştırmaya yeteri kadar meydan okumuşlardır ki, her bir örnekte kent siyasetçileri ve polis gücünün hedefi olmuşlardır. Diğer şeyler bir tarafa, 1980 ve 1990'larda soylulaştırma karşıtı hareketlere yönelik yükselen baskı düzeyleri, gayrimenkul gelişiminin yeni kentsel ekonomide artan merkeziliğini teyit etmektedir. Kentlerin siyasi rejimleri ekonomik profillerine uygun biçimde değişmektedir ve liberal kentsel politikanın gözden çıkarılması yeni kentsel güç rejimleri için ekonomik olduğu kadar siyasi de bir fırsat sunmuştur. Rövanşçı kentin ortaya çıkışı (Smith 1996) sadece bir New York fenomeni değildi: 1980'lerde Amsterdam'daki işgalci karşıtı kampanyalarda, Paris polisinin evsizlerin (büyük bölümü göçmen) kamplarına saldırılarında ve dünyanın çeşitli yerlerindeki polis güçleri tarafından New York'tan ithal sıfır tolerans tekniklerinde de görülmektedir. Sao Paulo'da, kentin sokaklarında yaşayan insanlara uygulanan baskıcı taktikler New York'tan dünyaya yayılan "bilimsel" "sıfır tolerans" doktrini ile rasyonelleştirilmektedir. Bu örneklerin hepsinde, yeni rövanşçılık açıkça kenti soylulaştırma için güvenli bir yer haline getirme bahanesiyle gerçekleştirilmiştir. Bu yeni otoriteryanizm hem muhalefeti ortadan kaldırmakta hem de sokakları soylulaştırma için güvenli hale getirmektedir.

Bu son safhanın dördüncü özelliği soylulaştırmanın kent merkezinden dışarı doğru yayılmasıdır. Bu kesinlikle kolay ve düzenli bir süreç değildir, ancak soylulaştırma merkezdeki eski ve dönüşmemiş mülkler için bile, daha yüksek arazi ve

konut fiyatları yarattıkça, daha dıştaki mahalleler soylulaştırmanın yarattığı dalgaya kapıldılar. Yayılmanın modeli çok değişkendir ve mimari ve parklardan suyun varlığına kadar her şeyden etkilenmektedir. Her şeyden öte bu, kentsel çevreye sermaye yatırımının ve geri çekiliminin tarihsel yapısına bağlıdır. Sermaye yatırımının başlangıçtaki dışa doğru büyümesi ve bu daha yeni çevrelerden yatırım-terki (disinvestment) eşitsiz biçimde oldukça, soylulaştırmanın yayılması da daha az eşit olacaktır. Aynı şekilde, mekansal genişlemenin büyük bölümünün son yıllarda gerçekleştiği ve sürekli yatırım-terkinin yaratacağı fırsatların sınırlandığı kentlerde soylulaştırmanın yayılımı benzer şekilde sınırlı olabilir.

Son olarak, bu son safhayı simgeleyen sektörel yaygınlaştırma yeni soylulaştırmayı diğerlerinden ayıran şeyin merkezinde yer alır. 1950, 1960 ve 1970'lerdeki kentsel yenileme birçok kentin merkezinin tümünden yeniden yapımına yönelik ve süreç içerisinde kentsel ekonominin birçok sektörünü canlandırmış olmakla birlikte oldukça düzenlenmiş ve tamamen kamu finansmanına bağlı olması ile ekonomik ve coğrafi olarak sınırlıydı; ve bu nedenle sosyal konut gibi daha geniş toplumsal ihtiyaçları karşılamak zorundaydı. Aksine, kentsel yenilemeyi takip eden soylulaştırmanın ilk dalgası kamu sektöründen oldukça bağımsız ilerlemiştir. Önemli derecede kamusal desteğe rağmen, özel-piyasa finansmanının ağırlığının tümü üçüncü dalgaya kadar uygulanmamıştır. Bu nedenle birçok kentte soylulaştırmanın son safhasını gösteren şey, şirket ve devlet güçlerinin ve pratiklerinin yeni bir bileşiminin öncekilere göre daha istekli bir çaba içerisinde oluşturulmasıdır.

Orta sınıflar için kenti yeniden ele geçirmek soylulaştırılmış konut sunmaktan daha fazlasını gerektirir. Soylulaştırmanın üçüncü dalgası, bütüncül olarak sınıf-belirlenimli bir kentsel yeniden yapıma yol açan tüm alanların yeni peyzaj yapılarına dönüşümünün bir aracına teka-bül etmektedir. Bu yeni peyzaj yapıları şimdi konutu alışveriş, restoranlar, kültürel aktiviteler (cf Vine 2001), açık alanlar, istihdam fırsatları ile birleştirmekte, mesken olduğu kadar tamamen

yeni rekreasyon, tüketim, üretim ve eğlence yapıları oluşturmaktadır. Aynı derecede önemli olan, kentsel strateji olarak soylulaştırmanın büyük ve orta ölçekli müteahhitler, yerel tüccarlar, emlakçılar ve marka bayiileriyle küresel finans piyasalarını, faydalı toplumsal sonuçların piyasanın düzenlenmesi ile değil piyasanın kendisinden geleceğini varsayan kent ve yerel yönetimlerin kolaylaştırıcılığında, bir araya getirmesidir. En önemlisi, gayrimenkul gelişiminin kentin üretken ekonomisinin merkezi kaygısı, başlı başına bir amaç haline gelmesi; bunun istihdam, vergi ve turizme başvurularak haklı gösterilmesidir. Dünya çapında merkezi kentlerde yeni soylulaştırma yapılarının inşası, 1960'larda tahayyül bile edilemeyen şekillerde, yarışan kentsel ekonomiler için sorgulanamaz bir sermaye birikim stratejisi haline gelmiştir. Yeni bir şehirciliğin daha geniş çerçevesi ile merkezi bir bağlantı işte burada yatmaktadır; bu konuya birazdan geri döneceğiz.

Soylulaştırmanın küresel kentler arası rekabetin bir aracı olarak stratejik şekilde kullanımı ve yaygınlaştırılması, en gelişmiş ifadesini "kentsel yenileme"² söyleminde bulmaktadır. Kentsel değişimin yeni dalgasında devletin önemi ile uyumlu olarak, bu süreç en fazla ABD'de değil, daha çok Avrupa'da ilerlemiştir. Tony Blair'in İşçi Partisi yönetimi soylulaştırmanın "kentsel yenileme" olarak yeniden icat edilmesinin öncü savunucusu olabilir ama soylulaştırma Avrupa çapında bir harekettir. Örneğin Danimarka 1997'de, Kentsel Yenileme için Ulusal Sekreteryaya oluşturarak kentsel yenilemeyi resmi politika yapmıştır ve Berlin bürokratları 1991 sonrası yeniden inşaa döneminin tümünü "kentsel yenileme" dönemi olarak görmeye başlamışlardır. 2000 yılının Aralık ayında Paris'te, "Avrupa'da Kentsel Yenileme ve Konut Politikasında Uyum" konulu büyük bir konferans düzenlenmiştir. Konferansa, Avrupa Birliği devletlerini temsilen kıdemli politika yöneticileri ve danışmanları AB üyeliğine talip komşu ülkelerle beraber katılmıştı; konferansın broşürü, "kentsel yenilemeyi"yi bir gerçeklik haline getirmek amacıyla "gerçekleştirilmesi gereken kurumsal düzenlemeleri incelemek için fiziksel gelişimin dar çerçevesi üzerinde...

² Metinde 'urban regeneration' olarak geçen ifadeyi, 'kentsel canlandırma' olarak çevirmek mümkünse de, Türkçe yazındaki karşılığı ve yaygın anlaşılabilirliği düşünerek 'kentsel yenileme' olarak çevirdik. (Ç.N.)

Soylulaştırmanın yaygınlaştırılmasının bir çok boyutu bulunmaktadır. Bunlar birbiriyle ilişkili beş özellik bağlamında anlaşılabilir: devletin dönüşürülmüş rolü, küresel sermayenin nüfuzu, siyasi muhalefetin değişen düzeyleri, coğrafi yayılma ve soylulaştırmanın sektörel yaygınlaştırılması.

konut ve yenileme tartışması”nı öne sürme niyetine işaret etmektedir. Konferansa katılanların misyonu pratik ve kapsamlıydı: büyük ölçekli kentsel dönüşüm “yerel yenileme makamları, yerel yönetimler ve ulusal hükümetler” arasında olduğu kadar, “sosyal konut sunucuları, özel yatırımcılar, (ve) denetleme ve eğitimle sorumlu olanlar” arasında da güçlü bağlantılar gerektirmektedir. Yenileme politikaları çok yönlü ve normalde “soylulaştırma” etiketi altında kapsamayacak çeşitli çabaları kapsamaktadır, yine de bu girişimleri soylulaştırmayı ulusötesi kentsel politikaların kalbine dahil etmek için en istekli teşebbüsler olarak görmek anlamlıdır.

Bu yeni “kentsel yenileme” gündemlerinin birkaç çarpıcı yönü bulunmaktadır. Birincisi ölçek sorunudur. Kentsel “yenileme”nin ulusal sınırları aşan koordinasyonu benzersizdir. İkinci Dünya Savaşı sonrası Avrupa kentlerinin yeniden inşasına çeşitli uluslararası kaynaklar katkıda bulunmuşlarsa da, bunu takip eden kentsel yenileme programları köken, finansman ve kapsam bakımından kararlı bir şekilde ulusaldı. Tersine bugün, Avrupa çapında kentsel yenileme girişimleri daha önce görülmemiş bir ölçekte ulus aşırı soylulaştırmaya öncülük etmektedir. Merkezi bir kaygı, konut girişimlerinin “diğer yenileme faaliyetlerine” entegre edilmesinde yatmaktadır. Dolayısıyla Paris Konferansı’nın başlığında ifade edildiği gibi, konut merkezli soylulaştırma politikasından geniş tabanlı çok sektörlü “yenileme”ye geçiş hala gerçekleşmektedir- ve, ABD’deki durumdan farklı olarak, sosyal konut sorunu yenileme vizyonundan tamamen dışlanamamaktadır. Avrupa çapında devlet merkezli bir kentsel yenileme stratejisi kesinlikle tam yerleşmediğinden, kıta genelinde Avrupa Birliği-bürokratları (Eureaucrats), müteahhitler ve finansörler için bu geçiş oldukça yakındır. Yeni şehircilikle ilgili önceki tartışma ile can alıcı bir bağlantı burada aydınlanmaktadır: üçüncü dalga soylulaştırma, kentsel olanın ulusal ve küresel ölçekler karşısında yeniden ölçeklendirilmesini artan biçimde ifade etmektedir..

İkincisi coğrafi odak sorunudur. Görünüşte devam eden kentsel yayılmanın çevresel sonuçlarına karşı tetikte olan, 1999 İngiliz yenileme manifestosu, önümüzdeki 25 yılda konut sunumunun %60’ının “terk edilmiş endüstri” alanlarında (brownfield”

sites)- yani zaten bir yada daha fazla kez gelişim devresi yaşanmış kent arazilerinde- gerçekleşmesi gerektiğini beyan etmektedir. Açıkça, bu girişim daha önce yatırım-terki (disinvestment) yaşamış daha eski kentsel alanları hedef alacaktır; bunlar metropoliten alanlara aralıklı olarak yayılabilirlerse de, kent merkezlerinin içinde ya da çevresinde yoğunlaşacaklarını beklemek akla yakındır. Dolayısıyla yenileme olarak paketlenmiş soylulaştırma, olumlu ve gerekli bir çevresel strateji olarak yeniden biçimlendirilmiştir.

Buna bağlı olan soru, “toplumsal denge” ve, yenileme stratejisinin ifadesiyle, “insanları kentlere geri getirme” (DETR 1999) ihtiyacıdır. “Toplumsal denge” kulağa iyi bir şey gibi gelmektedir -kim toplumsal dengeye karşı olabilir ki?;- ta ki yenileme için hedef seçilen mahalleler incelenene ve stratejinin orta ve üst-orta sınıfların yürüttüğü geniş çaplı bir kolonileşmeyi içerdiği açıklığa kavuşana kadar. Politikacı, plancı ve iktisatçıya göre Londra, Brixton’da toplumsal denge beyaz orta sınıfın daha büyük bölümünün “geri” getirilmesi demektir. “Toplumsal denge” savunucuları beyaz mahallelerin eşit sayıda Afrikalı, Karayipli yada Asyalı insan ile dengelenmesi gerektiğini pek nadiren savunur. Dolayısıyla, “kentlerimize geri getirilecek” olanlar genel anlamda “insanlar” değildir; bu çaba Galli kömür işçilerine, Bavyeralı tarım işçilerine ya da Breton’un balıkçı halkına yönelik değildir. Bunun yerine, insanları kente geri getirme çabası her zaman için, beyaz orta ve üst-orta sınıfların en büyük kentlerin coğrafyalarının yanısıra politik ve kültürel ekonominin kontrolünü de tekrar ele geçirmelerine yönelik, bencil bir çabadır. Kimlerin kente geri davet edildiğine ilişkin sessizliği soruşturmak, alta yatan sınıf politikalarını açığa vurmaya başlayacaktır.

Bundan sonra “yenileme”nin uyuşturucu söylemi sorunu bulunmaktadır. Öncelikle bu dil nereden gelmektedir? Biyomedikal ve ekolojik bir terim olan “yenileme/canlandırma” bireysel olarak bitkiler, türler ya da organlar için geçerlidir- bir ciğer ya da orman yenilenebilir/canlandırılabilir- bu da bir kentin stratejik olarak soylulaştırılmasının aslında doğal bir süreç olduğunu ima etmektedir. Dolayısıyla, yenileme stratejilerinin savunması kentsel değişimin özünde toplumsal olan kökenlerini ve hedeflerini gizlemekte ve

bu tür politikaların içinden çıktığı kazananlar ve kaybedenler siyasetini silmektedir. Soylulaştırma genellikle yerinden etmeyi içerir; yine de ne İngiliz “kentsel yenileme” manifestosu ne de Avrupa çapındaki Paris konferansının gündemi, önerilen kentin yeniden fethi ile yerinden edilecek insanların kaderi hakkında herhangi bir şey dile getirir.

Yenileme söylemi soylulaştırmayı şekere bulamaktadır. Tam da, soylulaştırma söylemi kentin “yenileme”sinin içerdiği sınıfsal kayma hakkında doğruyu söylemesi nedeniyle, müteahhitler, politikacılar ve finansörler için kötü bir kelime haline gelmiştir; soylulaştırma söyleminin, sınıfsızlık ideolojisinin çok yaygın olduğu ABD’de oldukça yaygınlaştırılmış buna karşın Avrupa’da bastırılmış olması gibi bir ironik durumla karşılaşılıyor. Bu çerçevede, Bochum’dan Brixton’a kendilerini sosyalist olarak gören ve yerinden edilmenin tehlikelerinin muhtemelen oldukça farkında olan görünüşte ilerici plancılar ve yerel meclis üyeleri bile, bürokratik “yenileme” taahhüdü tarafından o kadar tutsak ediliyorlar ki ki, kent merkezlerindeki geniş çaplı soylulaştırmanın için gündemi yok sayılıyor. “Kentsel yenileme” soylulaştırmanın daha önce görülmemiş bir ölçekte planlanmış ve finanse edilmiş bir sonraki dalgasını temsil etmekle kalmamakta; bu söylemin Avrupa’da eleştirel soylulaştırma anlayışımızı etkisiz hale getirmekteki başarısı, neoliberal kent vizyonları için hatırı sayılır bir ideolojik başarıyı temsil etmektedir.

Burada yapılmaya çalışılan, yenileme ve soylulaştırma stratejileri arasında bire bir eşleştirme ileri sürmek ya da bütün yenileme stratejilerini soylulaştırma için Truva atları olarak suçlamak değildir. Bunun yerine; soylulaştırmanın yenileme stratejilerinin güçlü, çoğu zaman gizlenen bir niyeti olduğu konusunda ısrar etmek, ve sürecin ölçeği daha tehdit edici ve soylulaştırmanın daha geniş bir neoliberal şehircilik içine çekilmesi daha aşık hale gelirken bile, soylulaştırma sorusunu göz önünden kaldıran ideolojik uyuşturucuya eleştirel bir meydan okuma başlatmak istiyorum. Küresel bir kentsel strateji olarak soylulaştırma neoliberal şehirciliğin eksiksiz bir ifadesidir. Soylulaştırma, devlet desteğiyle akışkanlaştırılmış bir piyasa aracılığıyla bireysel mülk taleplerini harekete geçirmektedir.

Sonuç

Bu yazıda, oldukça farklı iki iddia sundum. Bir tarafta, küresel kentlerin küresel artık değer üretimine katılımları yerine komuta işlevlerine göre tanımlanması yönündeki Avrupa merkezci varsayma meydan okudum. Diğer taraftan ise, aynı küresel ekonomi bağlamında soylulaştırmanın yarışmacı bir kentsel strateji olarak hangi şekillerde evrildiğinin altını çizmek istedim. Soylulaştırmanın bir küresel kentsel strateji olarak 1990’lar sonrası yaygınlaştırılması, neoliberal şehircilik için iki şekilde önemli rol oynamaktadır. İlk olarak, 20.yy. liberal kentsel politikasının terk edilmesiyle ortaya çıkan boşluğu doldurmaktadır. İkincisi, üretken sermaye yatırımının gelişen sektörleri olarak kent merkezindeki gayrimenkul piyasasına hizmet etmektedir: üretken sermayenin küreselleşmesi soylulaştırmayı kucaklamaktadır. Bu ne kaçınılmaz ne de kaza eserdir. Aksine, kentler küresel hale geldikçe, bazı tanımlayıcı özellikleri de küresel hale gelmektedir. Soylulaştırmanın ortaya çıkan küreselleşmesi, kentlerin küreselleşmesi gibi, bazı ekonomik ve sosyal çıkarların diğerleri üzerindeki galibiyetini ve (neoliberal) ekonomik varsayımların soylulaştırmanın rotası üzerinde yeniden tesisini ifade etmektedir (Smith ve DiFilippis 1999).

Soylulaştırmanın kendiliğinden sınırlı kaldığı yerlerde bile, sermaye birikiminin aracı olarak kentsel gayrimenkul piyasalarının harekete geçirilmesi oldukça yaygındır. Gayrimenkul endüstrisinin neoliberal şehirciliğin açıklayıcı özüne yoğun entegrasyonunun daha açık bir belirtisi, Kuala Lumpur, Singapur, Rio de Janeiro ve Mumbai gibi gayrimenkul fiyatlarının 1990’larda birkaç kez katlandığı kentlerde görülmektedir. Elbette farklı yerlerde farklı şekillerde gerçekleşse de, üretimle toplumsal yeniden üretim arasındaki çelişkiyi vurgulayan aynı sermayenin merkezileşmesi süreci aynı zamanda soylulaştırma sürecini geliştirmektedir. Özellikle Mumbai’de 1990’ların ortasında piyasa düzenlemesinin kaldırılması ve küresel rekabet, bir süreliğine New York, Londra ve Tokyo’yu geride bırakan “aşırı yüksek fiyatlar” a yol açmıştır (Nijman 2000:575). Daha sonra 1996’nın son derece geçici uçdeğerleri geri çekilmesine karşın Mumbai gayrimenkul piyasasının üst noktası kendisini hep dünya çapında kentlerle rekabet içinde bulmaktadır. Bu durum, küçük

Küresel
bir kentsel
strateji
olarak
soylulaştırma
neoliberal
şehirciliğin
eksiksiz
bir ifadesi-
dir.

PLANLAMA
2006/2

ölçekli de olsa bazı mahallelerde tam anlamıyla soylulaştırmaya yol açmıştır.

1970ler öncesi ekonomik rekabetin mekansal eksenini ulusal ve bölgesel ekonomileri birbirine düşürürken, 1990'lara gelindiğinde rekabetin coğrafi eksenini küresel ekonomi içinde kentleri birbirine karşı kıskırtmıştır. Bu rekabet sadece endüstriyel üretimi çekmek ve tutmak bakımından değil kentlerin ikamet ve turizm güzergahları olarak pazarlanması ile de gerçekleşir. Bu; İngiliz yenileme politikalarında örneğin 1990'lardaki City Challenge (Jones ve Ward, bu kitapta), aynı ölçüde evsizler-karşıtı politikaların daha gelişmiş bir turizm sektörü yaratma bahanesiyle savunulduğu New York'tan Atlanta ve Vancouver'a açıkça görülmektedir. Travel and Leisure (Seyahat ve Boş Zaman) dergisi artık, "gelişen kentler"i öne çıkarmak için "gelişen ekonomiler" söylemini kullanan düzenli bir bölüme yer vermektedir. Montevideo "gelişen kafe sosyetesini" ile meşhur; Tunus "Prag ve Viyana'yı andıran bir ihtişama sahip"; Panama City kendini kanal bölgesine "kültürel olarak anlayışlı giriş kapısı" olarak biçimlendiriyor: "Yerleşir yerleşmez çıkın ve alışveriş yapın"; ve "Cracow bir Rönesans geçiriyor" (On the town 2000:50). Benzer özelemler belediye başkanı Giuliani'nin Dünya Ticaret Merkezi faciasını takip eden yoğun kent övücülüğüne (urban boosterism) kazınmıştır: 11 Eylül'den üç gün sonra "Dışarı çıkın ve normal bir hayat yaşayın," diye vaaz vermiştir. "Restoranlara gidin, tiyatrolara ve otellere gidin, para harcayın."

Lefebvre (1971) bir keresinde şehirciliğin kapitalist büyümenin itici gücü olarak endüstrileşmenin yerini aldığı iddia etmişti: endüstrileşme sistematik şehirleşmeyi beslemiş olabilir, ancak şimdi şehirleşme endüstrileşmeye yol açmaktadır. Bu iddia, özellikle endüstriyel üretimin küreselleşmesi ve Lefebvre'nin yazdığı zaman daha görünür olmayan Doğu Asya'nın büyümesi bağlamında, henüz zaman sınavından geçmemiştir. Ve yine de Lefebvre, çok gerçek bir şeyi sezmiş gibi görünüyor. Küresel anlamda tabii ki şehirleşme endüstrileşmenin yerine geçmemiştir; şehirleşmeyi besleyen ürünlerin hepsi küresel ekonominin bir yerinde üretilmektedir. Bununla birlikte, kentsel gayrimenkul gelişimi -genelde soylulaştırma-şimdi kentsel ekonomik büyüme için itici güç, yeni kentsel ekonomiler için önemli bir sektör

haline gelmiştir. Neoliberal şehircilik hakkında yeterli bir kuramsal kavrayış Lefebvre'nin iddiasına geri dönmek, onun fikirlerini mübalağalarından ayırmak durumdadır.

Teşekkür

Bu yazının editörlerine ek olarak, Julian Brash, Eliza Darling, Jeff Derksen, ve David Vine'a yorum ve destekleri için teşekkür ederim.

Kaynakça

Brenner N (1998) Global cities, glocal states: Global city formation and state territorial restructuring in contemporary Europe. *Review of International Political Economy* 5:1-37

Castells M (1977) *The Urban Question*. London: Edward Arnold

Cooper M (1998) Study says stricter oversight of police would save city money. *New York Times* 16 November: B1, B5

Cooper M (1999) Vote by PBA rebukes Safir and his policy. *New York Times* 15 April: B3.

Department of the Environment, Transport and the Regions (DETR) (1999) Towards an Urban Renaissance. <http://www.regeneration.detr.gov.uk/utf/renais/> (last accessed 9 February 2002)

Fainstein S (1994) *City Builders: Property, Politics, and Planning in London and New York*. Oxford: Basil Blackwell

Garcia L M (2001) Gentrification in Tenerife. Paper presented to the ISA Group 21 Conference, Amsterdam, June

Garside J (1993) Inner-city gentrification in South Africa: The case of Woodstock,

Cape Town. *GeoJournal* 130:29-35

Glass R (1964) *London: Aspects of Change*. London: Centre for Urban Studies and MacGibbon and Kee

Hackworth J (2000) "The Third Wave." PhD dissertation, Department of Geography, Rutgers University

Hackworth J and Smith N (2001) The state of gentrification. *Tijdschrift voor Economische en Sociale Geografie* 92(4):464-477

Hansen S and Pratt G (1995) Gender, Work, and Space. London: Routledge Hardt M and Negri A (2000) *Empire*. Cambridge, MA: Harvard University

- Press Harvey D (1973) *Social Justice and the City*. London: Edward Arnold
- Harvey D (1985) *The Urbanization of Capital*. Oxford: Basil Blackwell
- Jones G and Varley A (1999) The reconquest of the historic centre: Urban conservation and gentrification in Puebla, Mexico. *Environment and Planning A* 31:1547-1566
- Katz C (2001) Vagabond capitalism and the necessity of social reproduction. *Antipode* 33:708-727
- Katz C (yayımlanacak) *Disintegrating Developments: Global Economic Restructuring and Children's Everyday Lives*. Minneapolis: University of Minnesota Press
- Lefebvre H (1971) *La Revolution Urbaine*. Gallimard: Paris
- MacLeod G (2001) New regionalism reconsidered: Globalization and the remaking of political economic space. *International Journal of Urban and Regional Research* 25:804-829
- Meszáros I (2001) *Socialism or Barbarism: From the 'American Century' to the Crossroads*. New York: Monthly Review
- Nijman J (2000) Mumbai's real estate market in the 1990s: Deregulation, global money and casino capitalism. *Economic and Political Weekly* 12 February:575-582
- On the Town. Emerging Cities (2000) *Travel and Leisure* January 42-50
- Ramsamy E (2001) "From Projects to Policy: The World Bank and Housing in the Developing World." PhD dissertation, Department of Urban Planning, Rutgers University
- Rose D (1981) Accumulation versus reproduction in the inner city. In M Dear and A
- Scott (eds) *Urbanization and Urban Planning in Capitalist Society* (pp 339-382). London: Methuen
- Sassen S (1992) *The Global City*. Princeton, NJ: Princeton University Press
- Sassen S (1998) *Globalization and Its Discontents*. New York: New Press
- Sassen S (2000) *Cities in the World Economy*. Thousand Oaks, CA: Pine Forge Press
- Smith N (1990) *Uneven Development: Nature, Capital, and the Production of Space*. Oxford: Basil Blackwell
- Smith N (1996) *New Urban Frontier: Gentrification and the Revanchist City*. London: Routledge
- Smith N (yayımlanacak) Scales of terror: The manufacturing of nationalism and the war for US globalism. In S Zukin and M Sorkin (eds) *After the World Trade Center*. New York: Routledge
- Smith N and W Dennis (1987) The restructuring of geographical scale: Coalescence and fragmentation of the northern core region. *Economic Geography* 63:160-182
- Smith N and J DiFilippis (1999) The reassertion of economics: 1990s gentrification in the Lower East Side. *International Journal of Urban and Regional Research* 23: 638-653
- Swyngedouw E (1996) Reconstructing citizenship, the rescaling of the state, and the new authoritarianism: Closing the Belgian mines. *Urban Studies* 33: 1499-1521
- Swyngedouw E (1997) Neither global nor local: "Glocalization" and the politics of scale. In K Cox (ed) *Spaces of Globalization: Reasserting the Power of the Local* (pp 137-166). New York: Guilford
- Taylor P (1995) World cities and territorial states: The rise and fall of their mutuality. In P Knox and P Taylor (eds) *World Cities in a World System* (pp 48-62). Cambridge, UK: Cambridge University Press
- Taylor P (1999) So-called "world cities": The evidential structure within a literature. *Environment and Planning* 31:1901-1904
- Thomas G (1991) The gentrification of paradise: St John's, Antigua. *Urban Geography* 12:469-487
- Vine D (2001) "Development or Displacement?: The Brooklyn Academy of Music and Gentrification in Fort Greene." Unpublished paper presented at the conference on Gotham: History of New York, CUNY Graduate Center, 7 October

Özlem Çelik, İstanbul, 2006